

L'ATAC DEL CORSARI DRAGUT A LA VILA DE POLLENÇA L'ANY 1550

LA LLEGENDARIA FIGURA D'EN "JOAN MAS"

Les nostres illes visqueren durant els segles XVI, XVII i gran part del XVIII, aturmentades per la por i l'angoixa. En aquella època el perill constant dels atacs dels pirates turcs i els seus aliats d'Alger i de Tunis, gravità sobre Mallorca amb l'amenaça dels seus desembarcs. Les nostres riberes, avui tan cotitzades, devien ésser en aquell temps llocs de desolació. Les cales i platjes, ara tan acollidores, eren abans, indrets per on arribava la mort i la misèria.

Les noves de pillatges i captivitats, succeïnt-se ininterrompidament durant anys i més anys, arribaren a crear un complex de perenne guarda i recel en els pobladors de les viles properes a la mar.¹

I la tradició, mesclant història i llegenda, segueix mantenint viu encara aquest complex, soterrat en el fons del nostre subconscient, fent-lo aflorar a la superfície en determinades ocasions. Tal és el cas dels simulacres dels combats que Sóller i Pollença lliuraren en el segle XVI contra els moros invasors, i que constitueixen l'atracció principal de les seves festes patronals.²

¹ En el número d'aquest Butlletí corresponent a l'any 1972, publicarem un treball en el que, en una informació matrimonial extreta d'un dels Llibres de "Concessus" de l'Arxiu Diocesà de Mallorca, es parlava "De com al segle XVI les dones que no eren de Sóller no es volien casar amb els homes de dita vila per lo recel i por de moros". (Any LXXXVIII, Tom XXXIII, pàg. 479-488). Aquesta situació es repetia a Pollença: A 1576, l'Honor Matheu Vila de la Font declara "que és molta veritat que la vila de Pollença està en lloc marítim i prop de mar ...Que cada dia estan amb les armes en la mà, per causa de los moros, i per això les dones externes ...amb dificultat es volen casar a Pollença", i Pere dit de na Cerdona, afegeix, "Jo bé crec que les dones externes no volen anar a casarse allí a Pollença ...perquè elles estimarien millor casarse lluny de mar que prop...". (Informació matrimonial entre Antoni Vila i Antonina March, de 30 d'agost de 1576. Arxiu citat).

² A Sóller i segons Rullan, el simulacre començà a fer-se a partir de 1855. A Pollença hem trobat que ja es feia a 1860. (Llibres d'actes de l'Ajuntament de Pollença).

Destriant-ne la part pintoresca i de bulla innegables que s'hi pot endevinar, aquests simulacres responen a un sentiment difús en la col·lectivitat, i salvant anacronismes i interpretacions triomfalistes, tenen un fons indiscutiblement històric.

Concretant-nos al simulacre de Pollença, que hem presenciat moltes vegades, podem testimoniar que lo que més sorprèn a l'espectador foraster, és la participació voluntària i sorollosa del poble, el que li dóna un caire d'autenticitat o de rite verament ancestral.

A les darreries del segle passat i començament de l'actual, el nostre Butlletí dedicà una especial atenció a aquella vila. El fet de que diversos pollencins insignes fossen socis de l'Arqueològica en aquells temps, i de que moltes altres personalitats d'aquesta Societat, que no eren naturals d'aquell poble, hi mantenien estretes relacions, donà lloc a que una llarga relació de noms il·lustres figurassen al peu de treballs publicats en aquestes pàgines, sobre aquella encontrada i la seva història.

D. Miquel Costa i Llobera, D. Antoni M.ª Alcover, D. Gabriel Llabrés Quintana, D. Bartomeu Ferrà, D. Miquel Bonet i Ferrer, D. Bartomeu Singala, D. Pere Josep Serra i Cortada, D. Antoni M.ª Cerdà i Cerdà, D. Mateu Rotger, etc., signaren articles on el nom de Pollença apareixia sovint.

No és extrany doncs, que a la venerable collecció d'aquest Butlletí, es pugui trobar també i adesiara, noves sobre el desembarc de Dragut en aquelles platges, com de la celebració del mateix simulacre de que hem parlat.

Serà per a nosaltres un gran honor aprofitar les mateixes pàgines que son continuació d'aquelles en que escrigueren els seus treballs aquells respectables estudiosos, ja desapareguts en la llunyania del temps, per deixar-hi constància del resultat d'unes investigacions que hem realitzat sobre un personatge molt destacat en aquell combat, i primera figura en el seu simulacre, sobre quina historicitat aquells no profunditzaren. Es tracta de la llegendària figura d'en Joan Mas.

No entrarem en la narració d'aquella batalla, ja molt coneguda i repetida. Aquella nit del 31 de maig de 1550 donà lloc al que es recorda per molt de temps com a "dia de la desgràcia". Però en canvi sí, ens permetrem donar un succint resum de lo que es pot llegir sobre aquell episodi:

Primerament, i ja que hem parlat del nostre Butlletí, direm que són molt interessants dos treballs, un de D. Miquel Bonet i l'altre de D. Pere Josep Serra. El primer publicat ja en el número 18 del Tom I, pàg. 3 a 6, de setembre de 1885, transcrivint-ne un altre enviat des de Pollença per D. Antoni M.ª Cerdà, i que es referia, citant-la, a la que pot-

ser signi una de les més importants documentacions provatòries d'aquells fets.³

El de D. Pere Josep Serra, publicat en el número 138 del Tom IV, pàg. 127 a 130, corresponent al mes de setembre de 1891, és una relació ample i detallada d'aquells aconteixements, però sense documentació.

Més tard, a 1906, un altre pollencí de relleu, D. Mateu Rotger i Capllonch, publicà el Tom III de la seva "Història de Pollença" en el que tracta d'aquell combat a les pàg. 141 a 143. Però, no obstant el temps transcorregut des de l'aparició d'aquells articles citats en el Butlletí, i malgrat la gran categoria de l'obra i de l'historiador, no s'hi troben, al parlar d'aquest episodi en sí, ni cites, ni grans novetats respecte a les versions que ja figuraven en aquells.

Impossible passar per alt la bibliografia clàssica de Binimelis, Mut i Escolano, així com les de Campaner i Quadrado. Encara que totes volten alreedor del primer, quan parlen de lo de Pollença. Es excepció Escolano, però d'aquest ja en parlarem més endavant.

Recentment, a 1971, D. Alvaro Santamaria ha publicat la seva extensa i admirable obra "El Valle de Sóller y Mallorca en el siglo XVI", però en ella, dedica molt poc espai a aquest desembarc, limitant-se quan ho fa, a citar a Binimelis, no oblidant a Bonet ni a Serra (pàg. 353). Lo que tractant-se d'un investigador incansable i de la capacitat del senyor Santamaria, demostra que per ara, com ja ho era en temps de D. Mateu Rotger, és molt difícil trobar en els fons dels nostres Arxius, nova documentació sobre aquell atac.⁴

En el ric Arxiu Municipal de Pollença, on es troben Llibres de "Determinacions" relatius al funcionament del Consell des de l'any 1255,

³ Es tracta d'una relació de "Rebudes" i "Dades", motivades per les conseqüències del desembarc, que figuraven al "Llibre de Clavaria de l'any 1550-1551", d'aquell Arxiu.

⁴ Mut, quan parla de l'atac de Dragut a Pollença, segueix a Binimelis. Campaner, al seu "Cronicon", el copia literalment. I Quadrado, a la seva obra "Islas Baleares", Tom III, pàg. 26, diu: "De esta invasión pirática como de las siguientes, nos dejó minuciosa relación Binimelis, que como escritor coetáneo, pues nació en 1538, merece más crédito que Mut y Escolano".

I el citat Santamaria, en un article sobre "Quadrado Historiador", publicat a la revista Mayurqa, de la Facultad de Filosofia i Lletres, Secció de Palma, Tom III, Pàg. 99, diu que Tomàs Aguiló, a qui considera com el millor coneixedor de la historiografia mallorquina, tenia a Joan Binimelis com a "el padre de la Historia mallorquina". I segons el mateix Santamaria, l'estructura de l'obra de Binimelis testimonia un nivell honorable.

En quant a lo que diu Escolano, a la seva "Historia General de Valencia", Tom II, pàg. 475, Quadrado comenta que és motivat pel seu desig d'alagar al seu país, el Virrei Gaspar de Marradas. Llegint el relat d'Escolano, efectivament no sembla possible que el Virrei aturés als corsaris la mateixa nit del desembarc, ja en el camí del port, no fent menció ni de que arribassen a la vila. Quan sabem precisament, que es castigaren guardes i al mateix Capità Pere Bruy, por no haver-se trobat allà aquella nit.

falten en canvi els corresponents a l'any 1550 i successius, fins a 1566, que són els de l'època que ens interessa ara. El nostre distingit amic i Arxiver D. Jaume Lladó, ja no els fa figurar al catàleg que va fer d'aquell Arxiu, ja fa anys,

Concretem ara sobre l'heroi pollencí Joan Mas, ja que inclús, hi ha qui posa en dubte la seva existència, diguent que amb la seva figura s'ha volgut crear un mite.

En iniciar les nostres investigacions, ens vàrem plantejar el problema de si, situant històricament en el seu temps aquell personatge, i donant-li, en lo possible, les seves dimensions reals, destruiríem aquell mite, acabant amb la seva popularitat, tan actual encara en el seu poble. O bé, si, lluny d'esser un perill per la seva aureola, tot lo que servís per la seva identificació, ajudaria a donar un fonament de veritat a allò que molts sols tenen per llegenda. Sincerament, creiem que la figura de l'heroi no sortirà perjudicada amb la present publicació del resultat obtingut.

Exposen primerament les poques notícies que es tenien fins avui sobre en Joan Mas. De qui les teníem, i com havien arribat a nosaltres. I com, malgrat la seva limitació, bastaren per crear la història o la llegenda que d'ell ha arribat als nostres dies.

Examinat la bibliografia citada anteriorment, arribam a la conclusió de que tots els tratadistes anomenats, menys Escolano, quan tracten del desembarc a Pollença, no fan més que servir-se de la relació que en va fer en Binimelis a la seva Història de Mallorca. I també que els que anomenen en Joan Mas, no fan més que seguir-lo quasi a la lletra.

¿I què diu en Binimelis respecte a en Joan Mas?. Com a preàmbul a tota la narració del desembarc, comença per dir exactament: "Era jo en aquell temps allot i tenia dotze anys..." i segueix amb "...la memòria d'acte tan heroic perdurarà per molt de temps per lo que referiré per a honor dels passats i exemple dels que viuen i vendran..." I en arribar a l'aparició en el relat d'aquell personatge, explica: "En tant que trobant-se un esquadró de turcs en el carrer de la casa de l'Almoina, ordenats de cinc per filera, sortí de ca seva en Joan Mas, de 30 anys, solament amb un cassot, descalç i armat amb una llança, espasa i escut, i contra tots investí, i darrera d'ell acudiren a l'instant set homes, que bé demostraren el seu valor amb la seva determinació de vencer o morir..."⁵

⁵ Ens hem permès la present traducció al català del text en castellà que ha arribat als nostres dies de la "Història de Mallorca" de Binimelis, on fa menció del desembarc de Dragut a Pollença i de la defensa d'en Joan Mas, pàg. 107 i 108 del Tom IV, Capítol XV (Edició de 1927. Arxiu Històric de Mallorca), perquè al fer-ho, hem volgut recordar que originariament, el mateix Binimelis escrigué la primera versió en la llengua de l'illa.

En realitat molt poca informació per haver-hi fonamentat tota una llegenda que ha sobreviscut els quatre-cents anys, si no hagués tengut un fons de veritat, a més de respondre a una espècie de simbolització de la disposició a la lluita de tot un poble durant una època.

Hem de tenir en compte que Binimelis, segons declaració pròpia, fa constar clarament en iniciar l'explicació, que va esser contemporani de l'atac. I que, quan el conta a la seva història, entre 1590 i 1603, o sia davers quaranta anys després, havia de pensar que encara devien viure molts dels seus protagonistes. I entre ells, i com sabem ara nosaltres, i veurem més endavant, vivia també el mateix Joan Mas. Hauria estat molt compromès per Binimelis, exagerar en tot lo que va escriure i omplir d'alabances la conducta d'uns homes davant els altres supervivents i testimonis de tota l'illa, si no n'eren mereixedors.

A aquest marge d'autenticitat que se li concedí en aquesta qüestió, hem d'atribuir que tots els historiadors que hem anomenat, l'hagin seguit al tractar-la. Solament D. Mateu Rotger, que fixa per en Joan Mas l'edat de dinou anys, és l'únic que amb això no concorda amb tots els altres. Però com no fa menció de les fonts on ho fundamenta, a l'afirmar aquest detall tan important per la futura identificació d'aquell personatge hem trobat lícit acceptar solament el testimoni de Binimelis, considerant-lo fins al moment, el menys discutible.

I tenim especial interès en recalcar la qüestió de l'edat atribuïda a en Joan Mas, perquè amb aquest indici i el de que la seva casa estava prop de l'Almoïna, hem lograt ressucitar un Joan Mas, que adaptant-se perfectament i amb base documental a lo que afirma Binimelis, podria haver estat molt bé aquell heroi popular.

Hem trobat un Joan Mas que son pare es deia Cosme Mas, i que aquest era fill de Joan i Sibilla Caçador. Que dit Cosme es va casar a 1518 amb Caterina Ferragut, filla d'Esteve, de Sa Pobla.⁶ I que, a 1523, ens consta ja era mort.⁷ Es a dir, que degué tenir de dita Ferraguda el fill que havia d'esser famós, entre 1519 i 1524 al màxim. Per lo que podem afirmar, que dit fill, el nostre Joan Mas, tenia entre 26 i 31 anys a 1550, i que, per lo tant, en podia tenir exactament trenta, com el que cita Binimelis.

Hem de fer constar que en cap de les documentacions examinades d'aquella època corresponents a Pollença, hem vist cap altre Joan Mas amb qui es pugui confondre. Si bé abans que el nostre en morí un altre del mateix nom, ens és evident que no podia tenir trenta anys a 1550.

⁶ Llibre de "Concessus", 6 de decembre de 1518. Arxiu Diocesà.

⁷ Llibre d'"Estims" de l'any 1523. Arxiu Municipal de Pollença. També "Llibre de lletres certificatòries de la Germania". Arxiu Històric de Mallorca. 4806, fol. 108 v.º

GENEALOGIA D'EN JOAN MAS

ABREVIATURES

(Conc.): Llibres de «Concessus». Arxiu Diocesà de Mallorca.
 (LLO): Llibres d'Obits. Parròquia de Pollença. Arxiu Diocesà de Mallorca.
 (T.): Testament.
 (AHM): Arxiu Històric de Mallorca.

JOAN **MAS** = Sibil'la Caçador (Filla de Gabriel)
 (Matrimoni 1482 ?)

COSME **MAS** = Catarina Ferragut (Filla d'Esteva de Sa Pobra)
 (Conc. 6-12-1518)

† 1523 ? ∇

JOAN **MAS** = Margarida Martorell (Filla de Perot)
 (Conc. 16-5-1539)

† 4-2-1607

T.

NOFRE FERRAGUT
 29-8-1552
 (AHM)

† 12-9-1583

no T.

PERE **MAS** = Matheva Servera
 † 29-7-1622
 T.
 Pere J. Torrandell
 31-10-1615
 (LLO)

JOSEP **MAS**
 † 11-5-1615
 T.
 Matheu Oliver
 10-5-1615
 (LLO)

JOSEP **MAS**
 (Prevere)

CATARINA **MAS** = Pere Vallés
 (Mercader)

MARGARIDA **MAS** = Rafel Martorell de Pedruxella gran
 (Conc. 13-2-1573)

† 7-9-1605
 T.
 Melsion Sans
 19-2-1604
 (LLO)

† 2-2-1623
 T.
 Melsion Sans
 18-8-1621
 (LLO)

JAUME **MAS**
 (Mercader)
 T.
 F. Fiol
 18-9-1620
 (Capbreu de Pollença)
 (1660)
 (AHM)
 (Sense successió)

Fr. JOAN **MAS**
 (Mínim)

MARGARIDA **MAS**

Margarida Vallés **MAS**
 † 10-12-1614
 Donzella
 T.
 Pere Joan Torrandell
 1-12-1614
 (AHM)

Rafael Martorell **MAS**
 (De Pedruxella)

Josep **MAS** Martorell
 † 13-7-1672
 (Hereu de la hisenda de MAS) (LLO)
 (Capbreu de Pollença)
 (1660) (AHM)

Joan Antoni Martorell **MAS**
 (Prevere)
 † 18-5-1624
 (LLO)

1.ª nupcies
 Gabriel Serra
 (De Can Serra)

2.ª nupcies
 Francina Martorell **MAS**
 Gabriel Martorell
 (De Llanaira)

En Joan Mas es casà a 1539, o sia més o manco als 19 ó 20 anys, amb una pollencina de família molt coneguda: Na Margarida Martorell, filla de Perot i Francina Totxa.⁸ Un germà d'aquesta Margarida, Josep, va esser l'avi del Bisbe Dezbach. I un altre germà, Antoni, Vicari General del Bisbe Vich i Manrique.⁹

Així doncs, quan la lluita contra els moros, en Joan Mas ja era casat. I no solament casat, sino segurament pare d'un o dos fills, perquè quan fa testament a 29 d'agost de 1552, ja parla de dos fills en pupilar edat, Pere i Josep.¹⁰ Més tard tengué al menys dues filles, Caterina i Margarida. I també hem averiguat que visqué molts anys, ja que no morí fins als 87 aproximadament, essent enterrat el 4 de febrer de 1607, a l'església del Convent de Sant Domingo d'aquell poble.¹¹

Ampliant la genealogia d'aquests Mas que hem pogut establir, podem afegir que la descendència d'aquells dos fills mascles de que hem parlat, s'acabà en sos néts Jaume i Fra Joan Mas i Servera, fills del seu fill Pere. Que l'altre fill Josep va esser capellà. I que de la filla Margarida, que es va casar amb l'Honor Rafel Martorell, propietari de Pedruçella Gran, encara hi ha descendents. Un fill dels dits, Josep, arribà a esser l'hereu de la hisenda de son avi Joan Mas, amb el vincle del llinatge matern Mas, davant el patern Martorell, apareixent així la branca dels Mas i Martorell.¹²

Però no ens basta haver situat un Joan Mas que tenia o podia tenir trenta anys a 1550. Ens falta provar que aquest és el mateix que vivia a prop de l'Almoïna, perquè pogués esser aquell que "trobant-se un esquadro de tures en el carrer de la casa de l'Almoïna... sortí de ca seva..." que és l'altre dels dos únics indicis que ens dona en Binimelis.¹³

I efectivament, hem pogut també localitzar aquesta casa: Estigué situada a uns quaranta metres solament de l'Almoïna, i a uns deu del portal, d'on, d'acord amb la tradició, surt el Joan Mas del simulacre, per envestir en els primers moments i ell tot sol, cap als pirates. La coincidència entre els successius propietaris d'aquesta casa i la genealogia dels Mas que hem exposat, és exacta:

⁸ Llibre de "Concessus", 16 de maig de 1539. Arxiu Diocesà.

⁹ Obit del senyor Josep Martorell, 4 de decembre de 1617. Llibre d' "Obits de la P.^a de Pollença". Arxiu Diocesà.

¹⁰ Protocol del Notari Nofre Ferragut. Arxiu Històric de Mallorca.

¹¹ Obit de m.^o Joan Mas, 4 de febrer de 1607. Llibre d'òbits citat.

¹² "Capbreus de la vila de Pollença". Arxiu Històric de Mallorca.

¹³ "L'Almoïna" és el nom que es dona a una placeta antiga i principal de Pollença, que prengué aquest nom perquè en ella es trobava "la casa de l'Almoïna" que serví de Casa de la Vila fins entrat el segle XVIII. Al centre de dita placeta, hi ha la coneguda font vuitcentista coronada amb un gall, que és un dels motius representatius de l'escut d'aquella vila.

Els hereus de Cosme Mas, ja la declararen com a seva a 1523. El fill d'aquest, o sia, com hem vist, en Joan Mas, la declara a 1547, tres anys abans del desembarc. A 1615, i quan ja sabem que és mort en Joan, la declara el seu fill Pere. A 1624, el seu nét Jaume. I des de 1658, l'hereu d'aquest Jaume i cosí seu, l'Honor Josep Mas i Martorell, fill de Rafel de Pedruxella. A 1866, i havent sortit ja d'aquesta família, la trobam dividida en tres més petites, conservant no obstant, entre les tres la "clastra" de que ja es feia menció abans i sovint. Aquestes tres cases, que porten els números 10, 12 i 14 actuals, del cèntric carrer de Joan Mas, i que ja al segle XVI anomenaven així, constituïen l'antiga casa d'aquest, sobre quina situació, confrontes antigues i vicisituds ja no hi podrà haver dubte a partir d'ara.

Dita casa va figurar als Llibres d'Estims com a de Mas, a partir de 1520: Als segles XVI i XVII figura estimada un any per l'altre, en unes quatre-centes lliures, lo que, en el conjunt urbà de la vila, representava una casa important. Al segle XVIII es comença a fer referència a la "clastra" que encara té avui al davant, i a que està "prop de l'Almoïna". L'illa de cases on figurava, tengué els noms d'Illa de Perot Melià, de Perot Aulí, d'Hereus de Gabriel Martorell Frau, i darrerament de Mossèn Josep Mas i Martorell.¹⁴

Quan hem trobat la casa d'En Jaon Mas, hem averiguat les seves altres propietats, que descriurem per arrodonir el seu contexte humà i social: Una finca de terra de vuit quarterades a Morell, prop del Puig d'Almadrava; i dues més petites, conegudes per Can Salià i Can Xandot. Totes elles hereditades de son pare o son avi Joan. Més tard comprà al mercader Bacó, uns horts a l'Horta. Tant d'aquests, com de la finca d'Almadrava, molt de temps després d'haver sortit de les mans dels seus descendents, en diuen encara "Can Mas". Una vegada declarà també un parell de bous de feina i un mul.¹⁵

Aquí podríem posar punt final al resultat de les nostres averiguacions, que no solament consideram lo suficient provatòries de l'existència real d'un Joan Mas, i de que efectivament vivia "prop de l'Almoïna" en aquella nit tràgica, si no es donàs el cas de que el Joan Mas que acabam d'identificar com el que apareixia a la història del combat contra els moros, no fos el mateix de qui es parla quan d'un altra acon-

¹⁴ Llibres d' "Estims" dels anys 1523, 1532, 1538, 1547, 1556, 1559, 1566, 1601, 1615, 1620, 1624, 1627, 1630, 1714, 1735, 1750 i 1822.

"Catastre" de 1866. Arxiu Municipal de Pollença.

Registre de la Propietat d'Inca. Finques 352, 386, 859, Toms 72, 72, 210, Fols 72, 242 i 11, respectivament, corresponents al Municipi de Pollença.

¹⁵ Llibres de "Cabrevacions de la vila de Pollença", anys 1584-8 i 1627. Curia del Temple. Arxiu Municipal de Pollença.

Id. anys 1637-9 i 1658-80, Arxiu Històric de Mallorca.

teixement d'importància per la vida pollencina de fa segles es tracta. És el trasllat de les Monges del Puig a Ciutat a 1564. Trasllat que va rebellar als pollencins contra el Bisbe Arnedo i va ocasionar un plet amb l'autoritat eclesiàstica que durà deu anys i costà més de tres mil ducats, i en el que tot el poble es posà al costat dels seus jurats i de les monges. Doncs bé: El Batlle que va haver de presenciar amb gran desconhort de part seva la baixada definitiva d'aquell Monastir de la Comunitat successora de Sor Floreta Ricomana, i va presidir la iniciació del famós plet, no va ésser altre que el nostre Joan Mas, demostrant per segona vegada, en catorze anys, el seu patriotisme, que degué ésser la confirmació de la seva popularitat.

Hi ha demostració de que el Joan Mas, a qui hem tornat a donar vida, ocupà quasi ininterrompudament, i des de molt jove, càrrec de jurat, clavari i oïdor de comptes. No hem d'estranyar que un any fos anomenat també Batlle.¹⁶

No tenim cap dubte sobre aquesta altra coincidència. Es el mateix home públic el que ens la prova: En un de tants càrrecs com hem dit ocupà, anota al "Llibre de Clavaria de Joan Mas", corresponent als anys 1559 al 1560, que es troba a l'Arxiu Municipal de Pollença, les partides següents: "Rebí de mon sogre Perot Martorell pagant per J^o Sureda, 7 lliures..." i "Item a 8 de agost any dit rebí de Pe. Nadal o mes ver per mans de mon sogre Perot Martorell... 12 sous..." I ja sabem que el Joan Mas que tenia 30 anys a 1550 i que vivia "prop de l'Almoïna", era casat precisament amb na Margarida Martorell, filla d'aquell Perot.

Una vegada més repetim que en aquella època, no hem trobat cap altre Joan Mas amb qui es pugui confondre, i que en aquell temps, quan se l'anomena, mai se li afegeix sobrenom de cap classe, que era lo que s'acostumava quan a una mateixa vila hi havia possibilitat d'errors o confusions per duplicitat de noms.¹⁷

¹⁶ Hem trobat constància del nomenament de Batlle a favor de Joan Mas, el 19 de maig de 1564, al "Llibre de Sentències 1562-1565" de l'Arxiu Municipal de Pollença. També de la ocupació de dit càrrec durant un any, al "Llibre d'Extraccions 1565" de l'Arxiu Històric de Mallorca.

¹⁷ La "Història de Pollença" citada de D. Mateu Rotger, i l'obra "Del Puig de Pollensa al Puig del Sitjar" de D. Diego Zaforteza, parlen d'En Joan Mas, Batlle quan aquells fets, afegint el darrer, que era apotecari, detall que no podem confirmar. En aquells aconteximents figuraren també sovint dos sacerdots anomenats Bartomeu Mas. Cap dels dos tenien res a veure amb el Joan. El de més categoria, Beneficiat a la Seu, havia vingut a posar ordre en el Puig, des d'Inca, enviat pel Bisbe. L'altre Bartomeu, sembla que era de Pollença, i el prengué el primer com a auxiliar. Aquest Bartomeu Mas, Prevere i pollencí, era fill d'una família de sastre que vivien a la placeta avui coneguda per de Martorell, al costat de Can Asprer, i no hem trobat cap classe de parentesc entre aquesta família de Mas i la del Batlle, úniques a Pollença en aquell temps, que duïen aquest llinatge.

Resumint, l'heroi d'En Binimelis del que n'hem establert la genealogia, el propietari de la casa localitzada, i el Batlle de 1564/5, foren tots una sola persona.

La història no haurà desfet el mite.

FRANCESC SERRA DE GAYETA